

ШЕДЕВРИ ЮВЕЛІРНОГО МИСТЕЦТВА В ПАМ'ЯТНИХ МОНЕТАХ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Традиції увічнення видатних подій минулого в нумізма-тичних пам'ятках шляхом випуску комеморативних (пам'ятних) монет сягають глибини століть. Національний банк України почав виготовляти такі монети з 1995 року. Світ побачили серії, присвячені перемозі у Великій Вітчизняній війні, видатним українським постатям, олімпійським іграм, духовним скарбам України, скіфському золоту та багатьом іншим тематикам.

У фокусі нашого повідомлення – монети, присвячені археологічним пам'яткам доби скіфів, а саме шедеврам скіфського ювелірного мистецтва.

У серії “Памятки давніх культур України” у 2001 році вийшла монета номіналом 20 гривен, на якій представлено образи скіфського мистецтва. Автор – Роман Чайковський. На аверсі монети у внутрішньому колі вміщено: у центрі на тлі житнього колосся символічне колесо історії, на якому сидить сокіл, а внизу – змія, угорі ліворуч – малий Державний Герб України; у зовнішньому колі ліворуч зображено скіфського воїна з ритонем у руці, а праворуч – скіфську царицю з дзеркалом; логотип Монетного двору і написи: УКРАЇНА, 2001, 20 ГРИВЕНЬ.

На реверсі монети зображено: у внутрішньому колі – пластина (VII – поч. VI ст. до н.е.) – прикраса жіночого головного убору; у зовнішньому колі – стилізовані образи, виконані в так званому скіфському звіриному стилі, та напис: СКІФІЯ (рис. 1).

Особливо вирізняється монета номіналом у 100 гривень – “Пектораль”. Художником і скульптором монети є Святослав Іваненко. Вона увійшла в серію духовних скарбів України і присвячена неперевершеному шедевру еллінсько-скіфського мистецтва – золотій пекторалі (IV ст. до н.е.) з кургану Товста Могила на Дніпропетровщині (1971 р.). На аверсі монети зображено витий джгут з фрагментом рослинного орнаменту, що відокремлює яруси пекторалі, усередині якого – малий Державний Герб України та рік карбування монети 2003; розміщено кругові написи: УКРАЇНА, 100 ГРИВЕНЬ, а також позначення металу, його проби – Au 900, маса металу в чистоті – 31,1 г та логотип Монетного двору Національного банку України.

Рис. 1. Монета номіналом 20 гривень, 2001 р. На реверсі в центрі вміщено зображення золотої пластинки, знайденої у кургані поблизу с. Бобриця (Черкаська обл.). Художник і скульптор Роман Чайковський.

Рис. 2. Монета номіналом 100 гривень, 2003 р. Присвячена шедевр ювелірного мистецтва IV ст. до н.е. – золотій пекторалі (знахідка з кургану Товста Могила, Дніпропетровська обл.). Художник і скульптор Святослав Іваненко.

Рис. 3. Монета номіналом 2 гривні. На реверсі – пластинка із зображенням скіфського вершника (знайдена в кургані Куль-Оба, Крим). Художники: Володимир Дем'яненко, Борис Груденко; скульптори: Володимир Дем'яненко, Роман Чайковський.

Рис. 4. Найменша золота монета. Номінал – 2 гривні. На реверсі – зображення Богині Апі – прародительки скіфів. Художники: Володимир Дем'яненко, Борис Груденко; скульптори: Володимир Дем'яненко, Святослав Іваненко.

Рис. 5. Монета із зображенням вепра – мініатюрної скульптурки, знайденої в кургані Хомина Могила (с.Нагірне, Дніпропетровська обл., IV ст. до н.е.). Художник і скульптор Володимир Дем'яненко.

Рис. 6. Монета, на реверсі якої вміщено образ оленя – золота пластинка з кургану поблизу с. Синявка (Черкаська обл.). Художники: Володимир Дем'яненко, Борис Груденко; скульптори: Володимир Дем'яненко, Святослав Іваненко.

На реверсі монети на тлі скіфського кургану зображено пектораль зі збільшеними фрагментами верхнього ярусу: угорі – кобила з лошам на вершині кургану, унизу – двоє чоловіків вручну розтягують шкіру тварини (рис. 2).

Вартість цієї монети за даними Національного банку України становить 18555 грн. Проте на нумізматичному ринку вона коштує в межах 28 000–23 000 грн., а на інтернет-аукціоні “Аукро” її придбали за 43 000 грн.

У подальшому було випущено підсерію золотих пам’ятних монет, присвячених скіфському золоту. Розробкою дизайну займались: Володимир Дем’яненко (аверс монет), Борис Груденко (реверс монет). Ці монети присвячені надзвичайно важливому етапу в історії розвитку ювелірного мистецтва на території України – скіфському періоду (VII – III століття до н.е.). Це самобутнє ювелірне мистецтво знайшло відображення в образах тварин, які прикрашали військове спорядження, предмети культу, одяг тощо. Вони увійшли до серії “Найменша золота монета”. Першою в цій серії стала монета з назвою: “Скіфське золото” номіналом в 2 гривні. На аверсі монети в намистовому колі розміщено малий Державний Герб України, над яким – рік карбування монети 2005; між намистовим колом і кантом монети – написи: УКРАЇНА (угорі), 2 ГРИВНІ (унизу), а також позначення металу, його проби – Au 999,9 (ліворуч), маса – 1,24 г та логотип Монетного двору Національного банку України (праворуч). На реверсі монети зображено золоту пластинку у вигляді рельєфної профільної фігури скіфського вершника, знайдену у 1830 році під час археологічних розкопок кургану Куль-Оба поблизу міста Керч (рис. 3).

У 2008 році світ побачила монета, присвячена зразку скіфської культури – пластині-аплікації IV ст. до н.е. із зображенням богині Апі – праматері скіфів. На аверсі монети в намистовому колі розміщено малий Державний Герб України, над яким – рік карбування монети – 2008; між намистовим колом і кантом монети – написи: НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ (угорі), 2 ГРИВНІ (унизу), а також позначення металу, його проби – Au 999,9 (ліворуч), маса – 1,24 г та логотип Монетного двору Національного банку України (праворуч). На реверсі монети зображено золоту пластину-аплікацію у вигляді змієної богині Апі та розміщено напис СКІФСЬКЕ ЗОЛОТО (унизу) (рис. 4).

У 2009 році було випущену монету з зображенням відомої золотой фігурки дикого кабана, що є пам'яткою кінця IV ст. до н.е. з кургану Хомина Могила поблизу с. Нагірне Дніпропетровської області. На аверсі монети в намистовому колі розміщено малий Державний Герб України, над яким – рік карбування монети – 2009; між намистовим колом і кантом монети кругові написи: НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ (угорі), 2 ГРИВНІ (унизу), а також позначення металу, його проби – Au 999,9 (ліворуч), маса – 1,24 г та логотип Монетного двору Національного банку України (праворуч). На реверсі монети зображено фігурку вепра та внизу півколом розміщено напис СКІФСЬКЕ ЗОЛОТО (рис. 5).

Завершує список монет цієї теми монета “Скіфське золото. Олень”. Ця монета присвячена зразку ювелірного мистецтва Скіфії – золотій пластині із зображенням оленя (VII – VI ст. до н.е.) з кургану поблизу с. Синявки Черкаської області. На аверсі монети в намистовому колі розміщено малий Державний Герб України, над яким – рік карбування монети – 2011; між намистовим колом і кантом монети – кругові написи: НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ (угорі), 2 ГРИВНІ (унизу), а також позначення металу, його проби – Au 999,9 (ліворуч), маса – 1,24 г та логотип Монетного двору Національного банку України (праворуч). На реверсі монети зображено фігурку оленя та внизу півколом розміщено напис СКІФСЬКЕ ЗОЛОТО (рис. 6).

Кожна монета з серії “Скіфське золото” за даними Національного банку України *оцінюється в 920 грн.*, проте її ринкова вартість становить близько 1000 грн.

Як бачимо, у випусках комеморативних (пам'ятних) монет Національний банк України відвів належне місце пам'яткам ювелірного мистецтва, зокрема шедеврам скіфського ювелірного мистецтва.